

Spomienka na oslobodzovanie západného Slovenska

Oslobodzovanie celého územia Slovenska prebiehalo od septembra 1944 až do mája 1945. Je známe, že sa uskutočnilo v dvoch etapách a to prostredníctvom 5 strategických útočných operácií. **Prvá etapa** oslobodzovania nášho územia prebiehala od septembra až do decembra 1944, a jej súčasťou boli Východokarpatská a Východoslovenská operácia.

Východokarpatskú operáciu realizovali vojská 1. a 4. ukrajinského frontu a jej priebeh je datovaný do obdobia od 8. septembra do 28. októbra 1944. Úlohou týchto vojenských síl bolo predovšetkým prekonať náročné pohorie Karpát a zjednodušiť tak prienik osloboditeľov do srdca Európy.

Východoslovenská operácia jednotiek 4. ukrajinského frontu a pravého krídla vojsk 2. ukrajinského frontu prebiehala v novembri a decembri 1944 a priniesla slobodu obyvateľom časti východného Slovenska.

Druhá etapa oslobodzovacích bojov Slovenska prebiehala od začiatku roku až do začiatku mája 1945. Táto etapa bola realizovaná prostredníctvom troch operácií. Išlo o Západokarpatskú, Ostravskú a Bratislavsko-brnenskú operáciu. **Západokarpatská**

útočná operácia vojsk 2. a 4. ukrajinského frontu prebiehala od 12. januára do 1. marca 1945. Prostredníctvom tejto operácie bolo oslobodené celé územie východného Slovenska, časť južného a podstatná časť stredného Slovenska s celým údolím rieky Hron. **Ostravskú operáciu** prebiehajúcu od 10. marca do 5. mája 1945 uskutočnili jednotky 4. ukrajinského frontu. Aj napriek tomu že táto operácia bola sústredená predovšetkým na poľské územie, priniesla slobodu aj severnému a severozápadnému Slovensku. Po oslobodení Žiliny 30. apríla 1945 sa tieto jednotky 4. ukrajinského frontu prebojovali na Moravu a tak skončili oslobodzovanie slovenského územia. Slobodu mestám a obciam západného Slovenska ako aj

hlavnému mestu Bratislave priniesla operácia nazvaná po metropolách Slovenska a Moravy, teda **Bratislavsko-brnenská operácia**. V rámci nej realizovali svoju bojovú činnosť jednotky 2. ukrajinského frontu na čele ktorých stál významný sovietsky maršal Malinovský. Táto operácia prebiehala od 25. marca do 5. mája 1945. V rámci tejto operácie boli na Slovensku jednotky 2. ukrajinského frontu tvorené 40., 27., 53., 7. gardovou, 6. gardovou - tankovou, 5. leteckou armádou, taktiež rumunskou 1. a 4. armádou a 1. gardovou – jazdecko-mechanizovanou skupinou. Táto operácia veľmi úzko súvisela na severnej strane s Ostravskou operáciou, kde jednotky pravého krídla 2. ukrajinského frontu pomohli pri oslobodzovaní severnej časti Slovenska, a taktiež na juhu s Viedenskou operáciou ktorú viedli vojská 3. ukrajinského frontu. Na Viedenskej operácii sa z radov 2. UF zúčastnila 46. armáda operujúca na pravej strane Dunaja.

Oslobodzovacie boje na území západného Slovenska v porovnaní s oslobodzovaním východného a stredného Slovenska mali pomerne rýchly a efektívny priebeh. Bolo to dané predovšetkým geografickými podmienkami a rovnako tak počasím, ktoré boli vo východnej a strednej časti

Slovenska veľmi nepriaznivé. Ustupujúce hitlerovské vojská sa nedokázali zachytiť ani na rieke Nitra a ani na rieke Váh. Možno tvrdiť že rozhodný postup vojsk 2. ukrajinského frontu zlomil odpor okupantov na celom území západného Slovenska.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť že na území západného Slovenska sa ešte pred zahájením Bratislavsko-brnenskej operácie nachádzalo silné bojové zoskupenie hitlerovských vojsk, ktoré navyše ešte v priebehu januára a februára 1945 uskutočnilo rozsiahle presuny vo vnútri skupiny armád „Süd“ a doplnilo ich novými silami zo západného frontu.

Proti tomuto nepriateľskému postaveniu postavilo velenie 2. ukrajinského frontu svoje jednotky a to nasledovne:

Z oblasti južného Slovenska a maďarských hraníc 1. gardovú–jazdecko-mechanizovanú skupinu a 7. gardovú armádu v smere na Nove Zámky a Bratislavu.

V smere na Komárno útočila 6. gardová - tanková armáda. Veľkou prírodnou prekážkou pri prenikaní sovietskych vojsk do Dunajskej nížiny boli v jarnom období rozvodnené rieky Žitava, Nitra, Váh a Malý Dunaj, ktoré naopak zvyhodňovali postavenie nepriateľských

vojsk, a dovolili im ešte úpornejšie sa brániť. Toto spomenuté rozloženie síl 2. ukrajinského frontu možno považovať za ľavé krídlo operácie na území Slovenska.

Do oslobodzovania západného Slovenska sa zapojilo aj pravé krídlo, ktorého jednotky po úspechoch v Slovenskom Rudohorí a Pohroní sa usilovali poraziť nepriateľov v priestore Handlovej a Prievidze a preniknúť tak do údolia Váhu. Na tejto strane útočila 40. armáda a v jej operačnej zostave aj 4. rumunská armáda. Obe útočili z oblasti Hrona smerom na Kremnicu, Handlovú, Prievidzu a Trenčín a pokračovali v oslobodzovaní miest na Morave, smerom na Kroměříž. Do oblasti Levíc, Nitra, Piešťan a taktiež v smere na Moravu útočili jednotky 53. armády spolu s 1. rumunskou armádou. Ustupujúce nemecké vojská ničili za sebou všetko čo im prišlo do cesty, no najmä mosty cez rieky. Za obzvlášť barbarský čin ustupujúcej nemeckej armády možno považovať zlikvidovanie kolonádneho mostu v Piešťanoch.

V noci na 25. marca 1945 začali vojská 2. ukrajinského frontu v prudkom a nečakanom útoku prechod cez rieku Hron v sedemnást kilometrovom priestore. Za tri dni rozšírili zväzky 53. armády, 7. gardovej armády a 1. gardovej jazdecko – mechanizovanej skupiny prielom v šírke 140 km a 40 km do hĺbky. Oslobodili okolo 200 obcí a dostali sa ku druhej väčšej prekážke ku rieke Nitre, na ktorej Nemci opäť vyhodili do vzduchu všetky mosty. Sovietske vojská podporované 5. leteckou armádou prenikli k Novým Zámkom a oslobodili mesto Nitra dňa 31. marca 1945. V noci na 30. marca prekonali osloboditelia aj rieku Váh a to pri Šali Nad Váhom.

Od 1. apríla 1945 viedli jednotky 2. Ukrajinského frontu útok v smere severne od Dunaja na Malacky, Hodonín a Brno. Dobitie Bratislavy bolo naplánované maršalom Malinovským obchvatom zo severozápadu. A práve oslobodenie územia okresov Trnavy a Piešťan sa stalo súčasťou týchto akcií.

I napriek tomu, že začiatkom roku 1945 bolo zrejmé, že porážka Nemecka je neodvratná, pripravovali nemecké jednotky na celom území trnavského a piešťanského okresu dôkladnú obranu. Parky Trnavy a Piešťan boli rozryté zákopmi, prístupové komunikácie boli prehradené betónovými kvádrami a protitankovými priekopami. Nemci sa pravdepodobne pripravovali bojovať o každú ulicu a o každý dom.

24. marca 1945 začali sovietske vojská bombardovať mesto Trnava. Štátny aparát zachvátila panika. Kompromitovaní občania utekali spolu s ustupujúcimi Nemcami. Hospodársky život mesta sa zastavil. 31. marca 1945 tiahli po cestách piešťanského a trnavského okresu v smere východ – západ zdecimované kolóny nemeckej armády. V Trnave stihli ešte zapáliť proviantné sklady vo Vozovke, sladovňu a taktiež železničnú

stanicu. Nemeckú frontovú líniu udržiavali tanky, ktoré ešte občas vyrážali do protiútok. Postupujúcu osloboditeľskú armádu už nemohli zastaviť. 1. apríla 1945 okolo 14 00 hod. vstúpili sovietske jednotky do Trnavy a oslobodili ju. V tento deň boli oslobodené aj obce v čiare Dolné Orešany, Košolná, Suchá nad Parnou, Zvončín, Bučany, Trakovice, Leopoldov, Koplastovce, Sokolovce. V priestore Hlohovca a Piešťan operovali vojská 53. sovietskej armády a 1. rumunskej armády.

V meste Hlohovec sa nemecká armáda už od polovičky marca pripravovala na to, aby spomalila postup sovietskej armády. Budovala zákopy a ochranné guľometné postavenia pred Hlohovcom. Dôležité dva hlohovecké mosty ako aj miestna elektrárň boli pripravené na vyhodenie do vzduchu. S blížiacim sa oslobodením trpelo mesto náletmi a bombardovaním.

Posledné prebiehali práve na Veľkonočné sviatky, ktoré v danom roku pripadli na 29. a 31. marca. Dňa 1. apríla 1945 na Veľkonočnú nedeľu sa od Nitry v smere na Hlohovec začali blížiť sovietske vojská a vo večerných

hodinách bolo mesto oslobodené. Dňa 2. apríla oslobodila sovietska armáda obce v čiare Horné Orešany, Špačince, Jaslovské Bohunice, Veľké Kostolany, Drahovce. 3. apríla sa front posunul k Trstínu, Hornej Krupej, Kátlovciam a Nižnej. 4. apríla 1945 boli oslobodené obce Banka, Bašovce, Borovce, Buková, Dolný Lopášov, Ducové, Hubina, Kocúrice, Krakovany, Malé Orvište Ostrov, Piešťany, Rakovice, Smolenice, Trebatice a Veľké Orvište. 5. apríla to boli obce Dechtice a Naháč. Napokon 6. apríla oslobodili sovietske vojská ako posledné v tomto regióne podhorské obce Dobrú Vodu, Chtelnicu, Lančár, Kočín, Prasník, Šípkové, Šterusy a Vrbové. Práve 6. apríla boli obce piešťanského a trnavského okresu zbavené nemeckých okupantov.

Hlavný úder síl 2. ukrajinského frontu, ktorý viedla 7. gardová armáda generála Šumilova smeroval na Bratislavu. Pri postupe týmto smerom sovietske vojská denne oslobodzovali desiatky dedín a miest. Cesta na Bratislavu sa sovietskym jednotkám otvorila po prekročení Váhu a oslobodení mesta Trnavy. V oblasti Bratislavy vybuďoval nepriateľ

patričné opevnenia a vybudoval hlbokú protitankovú priekopu. Budovy v samotnom meste boli pripravené na tuhú obranu. Cieľom osloboditeľských vojsk bolo síce mesto oslobodiť ale s čo najmenšími stratami na životoch civilného obyvateľstva a s čo najmenšími hmotnými

škodami v meste. V tomto duchu bol aj organizovaný boj za oslobodenie Bratislavy. Jednotky 1. gardovej, jazdecko-mechanizovanej skupiny mali po oslobodení Trnavy postupovať cez malé Karpaty na Malacky a Jablonicu a okrem oslobodzovania týchto oblastí vytvárali pre nacistické zoskupenie

v Bratislave hrozbu straty ústupovej komunikácie v smere na Břeclav. Vlastné boje o Bratislavu sa začali 2. apríla 1945. Hlavné bojové úlohy tu plnila 7. gardová armáda generála Šumilova. Na Petržalku z pravej strany Dunaja postupoval aj jeden strelecký zbor 46. armády. Významnú úlohu pri oslobodzovaní tohto mesta zohrala aj po Dunaji postupujúca Dunajská vojenská riečna flotila kontraadmirála Cholost'akova. Nepriateľské vojská v Bratislave si tvrdo bránili svoje postavenie, no nakoniec si uvedomili vážnosť svojej situácie a začali s deštručnou činnosťou v meste, ktoré chceli úplne vyplieniť. Pri tomto plienení sa im okrem iného podarilo aj zničiť jediný most cez Dunaj. Tieto činy nacistov si vyžiadali rýchly a rozhodný útok sovietskych jednotiek. Dňa 4. apríla 1945 bolo hlavné mesto Slovenska oslobodené. Petržalka bola oslobodená o deň neskôr. Rýchlym postupom osloboditeľov bolo zachránené veľké množstvo materiálnych a kultúrnych hodnôt.

Bratislavsko-brnenská operácia vojsk 2. ukrajinského frontu znamenala v podstate oslobodenie celého západného Slovenska a západných okresov Žilinského a Banskobystrického kraja a spolu s Ostravskou operáciou zavŕšila oslobodenie celého slovenského teritória. Oslobodením územia Slovenska sa úlohy Bratislavsko-brnenskej operácie nekončili. Sovietske a rumunské vojská pokračovali v oslobodzovaní moravských miest a smerovali na Brno. Úspechy dosiahnuté na Slovenskom území ale aj na Morave boli

východiskom vojsk 2. a 4. ukrajinského frontu pre poslednú operáciu sovietskych vojsk na európskom bojisku vôbec ktorou bola Pražská operácia.

Literatúra:

1. Kolektív autorov: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938-1945. Bratislava, Osveta 1980, 180s.
2. Kolektív autorov: Oslobodenie Československa. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatúry 1960, 370s.
3. Kolektív autorov: Dejiny druhej svetovej války 1939-1945. X. Praha, Naše vojsko 1981, 520s.
4. Kolektív autorov: Vojenské dejiny Československa IV. Praha, Naše vojsko 1988, 800s.
5. Žvach, Ludovít – Packa, Ludovít: Protifašistický odboj v okrese Trnava. Bratislava, Obzor 1979, 256s

Fotografie: Archív Vlastivedného múzea v Hlohovci

Kontakt:

PhDr. Ing. Jozef Hrdlička

Historik

Vlastivedné múzeum v Hlohovci

Františkánske námestie 1

920 01 Hlohovec

e-mail: hrdlicka.jozef@zupa-tt.sk